

ถอดบทเรียนจัดการความรู้เรื่องการพัฒนาอัตลักษณ์ของบัณฑิต “การบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์” ในการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community Based Learning : CBL) รายวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2 และรายวิชาปฏิบัติโครงการ พัฒนาสุขภาพ

โดยภาควิชาการพยาบาลชุมชนและจิตเวช

การบริการสุขภาพด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ (Humanistic Health Care) หมายถึง การให้บริการด้วยความ เป็นมิตรดูญาติ มีความเอื้ออาทร มีน้ำใจ ห่วงใย เข้าใจในปัญหาผู้รับบริการ และ ให้บริการครอบคลุม ทั้งร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ และ สังคม สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการและญาติ ที่ไม่ใช่เพียงแค่ หน้าที่เท่านั้น

อัตลักษณ์บัณฑิต การบริการสุขภาพด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบ และ กำหนดชื่อย่อขององค์ประกอบทั้ง ๕ ประการว่า SHAPE ดังนี้

1. จิตอาสา (Service mind: S) หมายถึง การมีความเอื้ออาทร เสียสละ มีน้ำใจ เอาใจใส่ผู้ป่วย เอาใจเขามาใส่ใจเรา ให้ความช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
2. การยอมรับความเป็นบุคคลของผู้อื่น (Humane: H) หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออก สีสหน้า ท่าทาง คำพูด การทักทายผู้อื่นด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ ถูกกาลเทศะ ยิ้มแย้ม แจ่มใส
3. มีการคิดวิเคราะห์ (Analytical thinking: A) หมายถึง การคิดและวางแผนแก้ปัญหาได้โดย การรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับความต้องการและบริบทชีวิตจริงของผู้รับบริการ โดยประยุกต์ ความรู้ทางวิชาการ
4. มีทักษะทางวิชาชีพ (Professional skill: P) หมายถึง การใช้ความรู้ทักษะตามมาตรฐาน วิชาชีพได้ถูกต้องและคล่องแคล่ว การไวต่อความรู้สึกของผู้ป่วยในขณะดูแล สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาให้ ผู้ป่วยได้ทันเวลา
5. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพและรับรู้สิทธิผู้รับบริการ (Engagement and Patients' right: E) หมายถึง การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพแก่ผู้รับบริการ สามารถแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับ สุขภาพ และการให้ผู้รับบริการเรียนรู้วิธีการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมกับตนเอง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เลือกวิธีการดูแลสุขภาพของตนเอง

วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนานักศึกษาในเรื่อง

1. ให้บริการโดยใช้กระบวนการพยาบาล ในการประเมินและวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่มเป้าหมายใน ชุมชน ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านสุขภาพของชุมชน ด้วยจิตบริการหัวใจความเป็นมนุษย์
2. สามารถคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบในการเรียนรู้สภาพปัญหา การรับรู้ปัญหา ความต้องการ และ แนวทางแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับสถานการณ์จริงของชุมชน
3. สามารถทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านสุขภาพ โดยคำนึงถึง ความเป็นมนุษย์ยึดหลักจริยธรรมและหลักสิทธิมนุษยชน และสามารถบริหารจัดการทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community Based Learning : CBL) ในการจัดการเรียนรู้รายวิชา พย.1412 ปฏิบัติการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2 และรายวิชาปฏิบัติการ ครงงานพัฒนาสุขภาพ สำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา โดยใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) มาเป็น แนวทางในการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเข้าศึกษาหาสาเหตุ ปัญหาของ ชุมชน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ วางแผน ดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนให้เบาบางลง ซึ่งมีขั้นตอนที่ผสมผสาน แนวคิดของการจัดการชุมชน และการเรียนรู้ปัญหาของชุมชนเข้าด้วยกัน (Community organization VS Problem base learning)

สาระสำคัญ คือ

2.1 การจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งที่ฐานราก ที่ต้องมี ส่วน ร่วมในการจัดการศึกษาทั้งระบบ โดยให้ความสำคัญกับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น สถาบันศาสนา เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรอื่นของประชาชน เติมเต็มการจัดการศึกษาที่ดำเนินอยู่ เพื่อนำไปสู่สุขภาวะของคนในชุมชน ทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม

2.2 การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นการศึกษาที่เชื่อว่า ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ได้ บน หลักการการศึกษาเพื่อมวลชนและมวลชนเพื่อการศึกษา ช่วยกันทำให้การศึกษาเป็นกลไกปลูกฝัง และพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ที่บูรณาการเข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรม รากเหง้า ประวัติศาสตร์ ชุมชน ท้องถิ่นและ ประเทศชาติ

2.3 การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นการศึกษาที่เอา “ชีวิตเป็นตัวตั้ง” แทนการเอา “วิชา เป็นตัวตั้ง” โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมจริยธรรม รูปแบบ การศึกษา เป็นการศึกษาแบบเปิด ที่บูรณาการทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ทุกคนมีสิทธิ เพื่อที่จะให้เห็น หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นการศึกษาที่พึงเลี้ยง ประชาชน

2.4 การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นการเพิ่มความสำคัญของคนในชุมชน และ องค์กรใน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่น และสถาบันสังคมอื่นๆ ที่ต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความ เข้มแข็งของชุมชน

2.5 การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interactive Learning Through Action) กระบวนการชุมชน คือ หัวใจของการพัฒนา แผนการพัฒนาของ ชุมชนเป็นแผนอย่างบูรณาการ คือ เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การศึกษาและ ประชาธิปไตย เพราะเชื่อว่า การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ จะนำไปสู่ชีวิตและการอยู่ร่วมกันที่ดี เป็น การเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด ไม่ใช่การท่องวิชา การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติทำให้ชีวิต เศรษฐกิจและสังคมพัฒนา อย่างบูรณาการ

ผลลัพธ์ด้านคุณลักษณะบัณฑิตตามอัตลักษณ์ “ การบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ”

2.1 S : service mind /H : Humane “การมีจิตใจในการให้บริการที่ดี” นักศึกษาสามารถให้บริการ ด้วยจิตใจหรือมีใจรัก มีความเต็มใจในการบริการ การทำงานโดยมีใจรักจะแสดงออกมาทางกาย โดยการทำงานด้วยความยิ้มแย้ม แจ่มใส มีอารมณ์รื่นเริง มีความสุภาพอ่อนน้อม กระตือรือร้น และควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ รวมถึงมีจิตสาธารณะ มีมุมมองที่เห็นว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ต่อชุมชนในกิจที่เป็นกิจกรรมของชุมชน โดยชุมชนไม่ได้ร้องขอ เป็นภาพลักษณ์ที่สร้างความประทับใจแก่ชุมชน ทำให้เกิดผลสะท้อน คือ คนในชุมชนก็มีความรักความเมตตา ต่อนักศึกษา แบ่งปันสิ่งที่ดีให้กับนักศึกษาทั้งเรื่องวัตถุสิ่งของ และ ความรู้สึกที่ดี

2.2 A : analytical Thinking การคิดอย่างละเอียดรอบคอบในเรื่องราวต่างๆ ด้วยเหตุผล และสามารถหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (คำถาม) ค้นหาคำตอบได้ว่า อะไรเป็นสาเหตุ มีองค์ประกอบใดเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ หรือมีปัจจัยใดที่เกี่ยวข้อง เมื่อเกิดสถานการณ์ดังกล่าว จะส่งผลกระทบอย่างไร ต่อคนในชุมชน หรือสิ่งแวดล้อม จะมีแนวทางแก้ไขปัญหายังไงบ้าง ถ้าทำเช่นนี้จะเกิดอะไรขึ้นในอนาคตและได้จัดทำผังเครือข่ายโยงใยสาเหตุของปัญหา (Web of causation) ของปัญหาสุขภาพของชุมชน การคิดวิเคราะห์เป็นกระบวนการที่ใช้แก้ปัญหา หรือใช้ความคิดนำพฤติกรรม ผู้ที่คิดวิเคราะห์เป็น จึงสามารถใช้ปัญญานำชีวิตได้ในทุกๆ สถานการณ์ เป็นบุคคลที่มีเหตุผล ไม่มีอคติ การคิดวิเคราะห์จะต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญสองเรื่อง คือ เรื่องความสามารถในการให้เหตุผลอย่างถูกต้องกับเทคนิคการตั้งคำถามเพื่อใช้ในการคิดวิเคราะห์

2.3 P : Professional skill /participation /community participation /

E : Engagement and Patients’ right

การจัดการเรียนการสอนแบบการมีส่วนร่วมกับชุมชน หรือชุมชนมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรม ตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผน ดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึด **หลักการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์** ตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การวางแผน การดำเนินการและการแก้ไขปัญหา ตลอดจนการควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผล เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชน รวมทั้งผลกระทบจากการจัดการเรียนการสอนทำให้ชุมชนมีความตื่นตัวทางด้านสุขภาพ ให้ความสนใจในการดูแลตนเองมากขึ้น รวมถึงมีการต่อยอดความรู้ไปสู่การพัฒนาชุมชนเพื่อให้มีการแก้ไขอย่างครอบคลุมปัญหาในชุมชนมากขึ้น

ฐานรากที่จำเป็นโดยภาคประชาชน เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เป็นการศึกษาที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง เพื่อสุขภาพะทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคม เป็นการจัดการศึกษาแบบบูรณาการ ที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ และท้องถิ่น ชุมชนช่วยกันทำให้การศึกษาเป็นกลไกปลูกฝังคุณค่าและชีวิตที่ดีงาม เพราะกระบวนการชุมชนคือหัวใจของการพัฒนา